

INCURSIUNE ÎN ARSENALUL ARMELOR CURBE TRACICE. MAHAIRA

Dincolo de incontestabilul set de valori spirituale cu care tracii au pătruns în civilizația elenă și, prin aceasta, ulterior, în cea romană, istoriografia antică s-a lăsat mai ușor impresionată de caracterul războinic și virtuțile militare de care aceștia au dat dovadă. Amestecul tracilor în evenimentele politico-militare ale Greciei, și nu numai, a prilejuit, încă din vremurile homerice, evidențierea calităților lor militare, parte importantă a moștenirii indo-europene, atribute care au rămas definitorii de-a lungul întregii istorii politice a Balcanilor.

Uzând de aceste valori, războinicii traci au pătruns nu numai în conștiința contemporanilor lor, ci chiar în structurile politice elenistice și mai apoi romane. Folosindu-se de mai evolutele sisteme de organizare politico-statale grecești și romane, tracii au jucat adesea un rol important în aceste cadre¹, cel mai adesea ca mercenari. Plecând de la cazul celebrului gladiator Spartacus, fost ofițer în armata romană, și până la ocuparea celor mai înalte funcții în ierarhia militară, inclusiv cea de împărat, se poate aprecia că, alături de celți și germanici, tracii au furnizat conflictelor antice numeroase contingente² și în același timp valoroși soldați și ofițeri³.

Dimensiunea fenomenului militar în lumea tracilor nu rezidă doar din calitățile combative ale luptătorilor, acest aspect reprezentând doar un fragment dintr-un ansamblu complex de factori și consecințe.

Construită și dezvoltată în acești parametri, puterea militară a tracilor a inclus toate atributele proprii unui fenomen militar amplu, complex și eficient, cu autentice valențe combative, calități demonstrate în toate acțiunile militare care i-au inclus.

Ridicarea acelei *megále arché* a regelui Burebista trebuie să se fi făcut pe baza și cu sprijinul elementului militar⁴ și această contribuție nu s-a oprit aici, ramura de nord a tracilor constituind unul dintre ultimele bastioane ale barbarilor, războinici care au exercitat permanent presiune asupra frontierelor nord-estice ale Imperiului.

Reconstituirea aspectelor militare ale civilizației tracice oferă un amplu tablou al gândirii războinice în spațiul ocupat de această populație, al

---

¹ I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, Editura Științifică, 1967, p. 28.

² Constantin C. Petolescu, *Auxilia Daciae*, București, Editura Ars Docenti, 2002, p. 43-44.

³ I. I. Russu, *Daco-geții în Imperiul Roman (în afara Provinciilor Dacia Traiană)*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 23.

⁴ Zoe Petre, *Armata lui Burebista*, în 2050, p. 47.

dezvoltării artei militare⁵ și al caracterului războinicului trac. Acest luptător de excepție s-a distins nu numai prin lipsa tanatofobiei sau prin temperamentul vulcanic, ci și prin preferința pentru săbiile și pumnalele curbate, caracteristică ce l-a individualizat o dată în plus, dacă mai era nevoie, în cadrul mozaicului de războinici ai Antichității.

Armele curbe utilizate în spațiul balcanic demonstrează nu numai predilecția tracilor pentru acest gen de arme, atitudine cu adânci rădăcini spirituale, ci și multiplele conexiuni dintre lumea barbară și mai civilizații lor vecini. O parte a acestor arme, strânse sub numele generic de *mahaira*, conturează un tablou deosebit de interesant și valoros, în același timp, asupra influențelor reciproce și a schimburilor cu caracter marțial între populațiile trăitoare în Peninsula Balcanică, dar și o imagine relevantă asupra fenomenului militar în lumea tracilor.

*Mahaira*⁶ (μάχαιρα) desemnează o varietate de săbii de diferite dimensiuni, cu tăișul pe o singură parte a lamei, încovoiate mai mult sau mai puțin (PI. I), răspândite din Grecia până în Spania și în întreaga Peninsula Balcanică (PI. II), într-un interval cronologic ce acoperă aproape întregul mileniu I a. Chr.

Termenul *mahaira* provine din rădăcina indo-europeană *magh-, a lupta, a lovi, definind mai multe tipuri de arme și unelte⁷. Restrângând sensurile în care a fost semnalat doar la contextele marțiale, prin *mahaira* se înțelege o sabie (*spatha*⁸) cu diferite unghiuri de curbură, cu dimensiuni variabile, având, cu unele excepții, vârful aproape aliniat în axul mânerului.

Primele menționări ale acestui tip de armă ofensivă apar în *Iliada*⁹, unde se face o distincție clară între tipurile de sabie dreaptă (*xiphos*) și cele curbe, ceea ce elimină confuziile și în același timp arată o specificitate deja consacrată. Această caracteristică, rămasă valabilă în timp, îl va face și pe Xenofon să aprecieze *mahaira* ca fiind mai potrivită pentru lupta călare¹⁰, în defavoarea săbiilor drepte. Amănuntul este foarte important, întrucât utilizarea termenului

⁵ Mircea Dogaru (coord.), *Armată și societate în spațiul românesc*, București, Editura Globus, f. a., p. 36.

⁶ Am optat pentru această grafie a armei prin traducerea literală a termenului μάχαιρα, utilizată de Alexandru Vulpe, cf. Vulpe, *Necropola*, p. 61, vezi și Nikolov, *Trakiiski*, p. 167.

⁷ C. Daremberg, M. E. Saglio, *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, Paris, 1926, tom 3, vol. 2 (L-M), s.v. *machaera* (în continuare: Daremberg și Saglio, *Dictionnaire*), p. 1460.

⁸ Horace Sanders, *The Weapons of the Iberians*, Oxford, United Kingdom, University Press, 1913, p. 32-45.

⁹ *Iliada*, 3, 271; X, 884; XVIII, 597; XIX, 252; cf. Lehrs, *De aristarchi studiis homericis*, 2e, éd. Leipz., 1865, p. 89; apud Daremberg și Saglio, *Dictionnaire*, tom 3, vol. 2 (L-M), s.v. *machaera*, p. 1460.

¹⁰ Fernando Quesada Sanz, *Máchaira, kopís, falcata*, în *Homenaje a Francisco Torrent*, Madrid, 1994, p. 75-94, p. 88-90, http://www.ffil.uam.es/equus/warmas/online/machaira_kopisfalcata.pdf, la 25 oct. 2009.

mahaira a fost deosebit de variată la autorii antici, făcând uneori dificilă distincția între simple unelte tăietoare și armele propriu-zise.

Plecând de la aceste considerente, pare probabil ca, la începuturile sale, *mahaira* să fi fost un simplu cuțit curb, utilizat pentru sacrificii sau pentru uzul domestic ori personal¹¹. Este cert însă că în epoca homerică acest cuțit avea deja dimensiuni apreciabile, de vreme ce era purtat la centură. În epoca următoare, dimensiunile au crescut, exemplarele cunoscute având între 50-90 cm, iar forma a suferit unele transformări care, însă, nu i-au alterat specificul.

Modelul clasic de *mahaira* poate fi descris ca o sabie care combină forma convexă cu cea concavă a lamei, având porțiunea convexă imediat după mâner.

Adoptată în toată Grecia la începutul secolului VI a. Chr.¹², ea cunoaște o largă răspândire, cuprinzând întreaga Peninsulă Balcanică, pentru ca apoi, prin intermediul marinarilor greci, să fie exportată spre centrul Italiei, sudul Franței actuale și Spania. În secolele următoare, această din urmă zonă va conferi armei – cunoscută aici sub numele de *falcata iberica*¹³ – o faimă deosebită.

Prezența și utilizarea *mahairei* în lumea tracică este susținută atât de numeroase dovezi arheologice, cât și de izvoare istorice scrise. Folosită suficient de intens pentru ca unele triburi de traci să primească cognomenul de *machairophoroi*¹⁴, forma ei este uneori diferită de exemplarele ilustrate pe vasele grecești, caracteristicile tipologice și dimensiunile variind, unele tipuri de săbii sau anumite exemplare au fost atașate acestei categorii chiar dacă prezintă mai puține elemente morfologice, care să permită încadrarea tipologică în acest grup de săbii curbe. Ca element distinctiv rămâne tăișul pe o singură parte a lamei, ea însăși mai mult sau mai puțin curbată și, la unele tipuri, unghiul obtuz format fie între mâner și lamă, fie, în unele cazuri, chiar pe lamă. Acest aspect distinctiv este și cel mai variat, urmat de forma lamei, putând modifica, adesea substanțial, înfățișarea armei, dar nu și funcționalitatea. Dacă la *mahairele* de tip grecesc, ca și la *falcatele iberice*, acest unghi este mic și transmis pe lungimea armei, la unele tipuri balcanice el are până la 35-40°, ceea ce conferă armei o formă specifică, pusă în evidență și de locul unde sabia este “frântă”, loc ce variază de la terminarea mânerului și până la jumătatea lamei.

*

Exemplarul cel mai reprezentativ, cu o formă asemănătoare *kopis*-ului grecesc, poate fi considerat piesa descoperită în mormântul tumular de la

---

¹¹ *Ibidem*, p. 81.

¹² D. H. Gordon, „Scimitars, sabres and falchion”, în *Man*, Vol. 58 (Feb., 1958), p. 22-27, traducere Elena Tudorache (în continuare: Gordon, Scimitars), p. 22-27, www.jstor.org. la 12 oct. 2009.

¹³ Mar Gabaldón, *La falcata de Almedinilla (Córdoba)*, <http://man.mcu.es/publicaciones/pdf/falcata.pdf>, la 12 aug. 2009.

¹⁴ Hristo M. Danov, *Tracia antică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 129.

Goljamata, în apropiere de Duvanli¹⁵ (Plovdiv, Bulgaria) (Pl. III/1), care ilustrează tipologic forma clasică de *mahaira*. Considerată de Bogdan Filov un import din lumea greacă¹⁶, arma impresionează prin mărime și prin mânerul frumos placat cu fildeș. Deși piesa în sine se poate înscrie pe lista influențelor grecești în zona tracică, prezența sa în iconografia greacă o arată mai mult ca o armă exotică, barbară. Acest aspect este întărit și de anumite considerente tactice, care fac din *mahaira* o armă improprie atât hopliților greu înarmați, cât și falangelor – unități militare în care accentul cade pe utilizarea lăncilor și, implicit, pe direcția de lovire spre înainte, acțiune mult mai potrivită pentru *xiphos*¹⁷. Raritatea pieselor descoperite în Grecia poate fi pusă și pe seama utilizării *mahairei* cu predilecție de către cavaleriști, categorie de luptători mai puțin numeroasă.

Într-un context funerar, alături de un vârf de lance, o piesă similară, păstrată fragmentar, a fost descoperită la Sărnevec (Bulgaria) (Pl. IV/3), armă pe care descoperitorul o asociază cu *mahaira* de la Duvanli¹⁸. Un alt exemplar cu caracteristici asemănătoare, a cărui lungime este de 60,9 cm, a fost descoperit la Sanski Most¹⁹ (Bosnia-Herțegovina) (Pl. III/2).

Alte două specii de *mahaira* au fost descoperite la Sofronievo²⁰ (Pl. IV/1) și în localitatea Lipnica²¹ (Pl. IV/2), ambele în Bulgaria. Prima piesă prezintă un aspect frânt, identificabil mai des în nordul Dunării, iar a doua are o formă elegantă, lanceolată, asemănătoare *falcatei*. Utilizarea acestei forme de *mahaira* de către tracia sudici este relevată și de numeroasele ei ilustrări în scene păstrate pe ceramică și metal²².

Mult mai la vest, la Most na Soči (Slovenia), localitate situată dincolo de limita expansiunii trace²³, a fost descoperită o altă variantă tipologică de

¹⁵ Kamen Kolev, „Scenes thraces sur l’amphore-rython du tresor d’or de Panagurište”, în *Pulpudeva*, 1, Plovdiv, 4-19 octombrie, 1974, p. 195, fig. 8.

¹⁶ Bogdan Filov, „Neuentdeckte thrakische Hügelgräber von Duvanlii” [Новооткрити тракийски гробници отъ Дуванлий], în *Bulletin de l’Institut Archéologique bulgare* (în continuare: *Bulletin*), tom. VII, 1932-1933, Sofia, p. 278.

¹⁷ Fernando Quesada Sanz, *Arma y símbolo: La Falcata Ibérica*, Instituto de Cultura "Juan-Gil Albert", Alicante, 1992, p. 46.

¹⁸ Dimitri Tzontchev, „Tombeau tumulaire antique près de Sărnevec”, în *Bulletin*, tom. XIV, 1940-1942, Sofia, 1943, p. 60-68, p. 63, fig. 135; C. Bradford Welles, „Archeological Digest”, în *American Journal of Archaeology*, vol. 52, Nr. 2, 1948, p. 272-290.

¹⁹ Gordon, *Scimitars*, p. 25.

²⁰ Bogdan Nikolov, „Trakiiski pametnici vāv Vračansko”, în *Izvestija-Sofia*, 28, 1965 (în continuare: Nikolov, Trakiiski), p. 167, abb. 4/α.

²¹ Nikolov, Trakiiski, p. 186, abb. 26/α.

²² Peter Zazof, „Mythos oder ritual? Zum Amphora-Rhyton von Panagurište”, în *Pulpudeva*, 6 *supplementum*, Plovdiv, 10-12 octombrie, 1986, p. 90, fig. 1; fig. 9.

²³ Strabon (VII, 7, 1[C. 320]) spune că „neamurile cuprinse între Istru și munții Iliriei și ai Traciei, neamuri vrednice să fie amintite și care ocupă tot țărmul Adriaticii, începînd din fundul Golfului [Adriaticii] și locuind pe tot țărmul din stînga al Pontului [...]”. Apud

mahaira (Pl. V/1). Departe de a fi singulară în zonă²⁴, piesa prezintă modificări în raport cu armele din aceeași categorie descoperite mai la est de respectiva locație. Ele privesc lățimea lamei, dar mai ales unghiul pe care aceasta îl face cu mânerul²⁵, caracteristici ce o individualizează în cadrul armelor de tip *mahaira* – constituind așa numita variantă *Ljubljanska* – și o apropiere de exemplarele găsite în România²⁶. Descoperită într-un context funerar, arma relevă o modificare locală, proprie zonei-tampon traco-ilire, fapt întărit de numărul mare de piese, ceea ce atestă o producție locală. Analogiile existente însă în spațiul trac²⁷ pot oferi suficiente argumente pentru stabilirea dacă nu a originii piesei, atunci a influenței și difuziunii tipului de armă caracteristic culturii Basarabi²⁸ și a intenselor schimburi între lumea iliră și cea tracică în ceea ce privește armamentul ofensiv.

Vladimir Dumitrescu identifică, în aspectul cultural Basarabi, două tipuri de săbii curbe²⁹: unul în care încovoierea este disipată pe toată lungimea lamei și un tip care prezintă caracteristici apropiate de cele regăsite la *mahairele* sud-tracice și din lumea iliră. Dacă primul exemplu se apropie de săbiile-seceră – tipul *falx* de mai târziu – cel de al doilea tip de armă curbă, regăsit atât în dreapta cât și în stânga Dunării, poate fi asimilat săbiilor de tip *mahaira*, care a fost o armă destul de comună în a doua jumătate a mileniului I a. Chr. în nordul Peninsulei Balcanice.

Mahairele de tip *Basarabi*, numite după localitatea omonimă din județul Dolj, prezintă de asemenea o tipologie distinctă, care se apropie de varianta *Ljubljanska*, datorită unghiului pe care arma îl face la îmbinarea lamei cu mânerul. Ele totuși diferă prin dimensiuni, secțiunea triunghiulară a lamei și terminația transversală care dă mânerului forma literei T.

Izvoare privind istoria României, I, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964, p. 251. Amestecul dintre traci și iliri, pe fondul unor rădăcini comune, poate fi una din cauzele care au dus la folosirea aceluiași tip de armă curbă în cele două zone geografice. Cf. Alexandru Vulpe, „Traci și iliri la sfârșitul primei epoci a fierului în Oltenia”, în *SCIV*, XIII, 1962, p. 307-324.

²⁴ Mitja Guštin, „Mahaire. Doprinos k povezavam Picena, Slovenije in Srednjega Podonavja v 7. stol. pr. n. št.”, în *Situla*, nr. 14-15, 1974, p. 77-94.

²⁵ Gaspari Andrej, Miha Mlinar, „Grave with a mahaira from Most na Soci”, în *Arheološki vestnik*, 2005, vol. 56, p. 169-186, http://av.zrc-sazu.si/pdf/56/AV_56_Gaspari_Mlinar.pdf, p. 169-186, la 19 aug. 2009.

²⁶ Alexandru Vulpe, Mihai Zahariade, *Geto-dacii în istoria militară a lumii antice*, București, Editura Militară, 1987, p. 62, fig. e.

²⁷ Alexandru Vulpe, *Necropola hallstattană de la Ferigile. Monografie arheologică*, București, 1967 (în continuare: Vulpe, *Necropola*), p. 61, planșa XVII, fig. 1(71); 14 (7); 15(51).

²⁸ Mitja Guštin, „Beitrage zu den vorgeschichtlichen zwischen Slowenien und Basarabi”, în *Apulum*, XV, 1977, p. 155-168.

²⁹ Vladimir Dumitrescu, „La nécropole tumulaire du premier âge du fer de Basarabi (Dép. de Dolj, Olténie)”, în *Dacia*, S.N., 12, 1968 (în continuare: Dumitrescu, *La nécropole*), p. 201.

Cele mai vechi săbii de acest tip au fost descoperite la Basarabi³⁰ (județul Dolj) (Pl. V/3 a-b; Pl. VI/3; Pl. IX/2) și la Balta Verde³¹ (județul Mehedinți) (Pl. V/2; rep. 1, Pl. VI/1; rep. 2, Pl. VI/2) și sunt datate înainte de jumătatea mileniului I a. Chr. La Balta Verde au fost descoperite patru exemplare întregi și opt fragmentare, denumite de autori *pumnale*, luându-se ca reper lungimea lamei. Din cauza stării precare de conservare sau a lipsei unor porțiuni din armă, încadrarea lor în rândul săbiilor sau a pumnalelor rămâne cel mai adesea deschisă discuțiilor. Totuși, *mahairele* de la Balta Verde pot fi asimilate săbiilor dacă se au în vedere analogiile existente în spațiul balcanic, dar mai ales funcționalitatea lor. Fiind arme grele, specializate în lovit și mai puțin pentru împungere, caracteristici ce le individualizează între armele de acest tip, funcționalitatea le apropie de săbii și nu de pumnale.

Unui orizont mai târziu îi aparțin o serie de *mahaire* a căror formă le apropie de sensul exact al sintagmei "săbii curbe". Cele mai multe au fost descoperite la Ferigile³² (com. Costești, județul Vâlcea) (Pl. VII/1-2), la Tigveni³³ (județul Argeș) (Pl. IX/3) și la Brebu³⁴ (județul Caraș-Severin) (Pl. IX/4).

O altă categorie de arme ce pot fi incluse aici sunt cele descoperite la Gogoșu³⁵ (județul Mehedinți) (Pl. VIII/1), Telești-Drăgoiești³⁶ (județul Gorj) (rep. 3, Pl. VIII/2), Ferigile³⁷ (Pl. VII/3) și Enisala³⁸ (județul Tulcea) (Pl. VIII/3), caracterizate prin alura aproape dreaptă și prin lama elegantă.

Un caz aparte îl reprezintă o armă descoperită fortuit la Neudorf (jud. Arad), punctul Pârâul Roșia (rep. 4; Pl. IX/1), care pare a proveni dintr-un orizont cultural mai târziu decât celelalte arme de care o leagă unele analogii morfologice și funcționale.

Una dintre variantele de *mahaira*, poate cea mai interesantă sub aspect morfologic, o reprezintă un tip de armă impropriu spus "curbă", caracterizată prin unghiul brusc pe care îl face la jumătatea lamei. Frecvent descoperită în

³⁰ *Ibidem*, p. 177-260, fig. 12/1, fig. 12/2, fig. 12/7.

³¹ Dumitru Berciu, Eugen Comșa, „Săpăturile de la Balta Verde și Gogoșu” (în continuare: Berciu și Comșa, Săpăturile), în *MCA*, II, 1956, p. 320.

³² Vulpe, *Necropola*, Planșa XVII, fig. 2/105; 13/122; 5/134.

³³ Alexandru Vulpe, Eugenia Popescu, „Contributions à la connaissance de la gènes de la civilisation géto-dacique dans la zone Argeș-Vâlcea. La necropole tumulaire de Tigveni”, în *Dacia*, XVI, 1972, p. 75-111, fig. 915, fig. 9/16.

³⁴ Valeriu Leahu, „Mormânt hallstättian descoperit la Brebu”, în *SCIV*, 16 (1965, 1), p. 159-162, fig. 1/5.

³⁵ Berciu și Comșa, Săpăturile, p. 409, fig. 137/3, p. 457, fig. 182/4.

³⁶ Gheorghe Calotoiu, „Considerații asupra inventarului funerar descoperit în necropola tumulară de la Telești-Drăgoiești-Gorj”, în *Drobeta*, XV, 2005, p. 106-122

³⁷ Vulpe, *Necropola*, Planșa XVII, 11/53.

³⁸ Gavrilă Simion, „Les Gètes de la Dobroudja septentrionale du VIe au Ier siècle av.n.è.”, în *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 143-164, fig.7/2.

arealul tracilor sudici³⁹, ea este singura armă tracică regăsită în uz în Imperiul Roman, unde a pătruns odată cu captivii traci folosiți ca gladiatori. Dacă piesele descoperite în arealul trac au dimensiuni care le fac încadrabile în categoria pumnalelor (între 17-25 cm), cele folosite de gladiatori erau ceva mai mari (între 25-35 cm), dimensiuni care le făceau mult mai potrivite pentru luptele spectaculoase (Pl. X/1-8).

Confundată adesea cu *sica* tracică, de care o diferențiază aspectul și funcționalitatea, acest model de armă a devenit o componentă definitorie a echipamentului unui tip specific de gladiator⁴⁰, deosebit de temut în arenele romane tocmai datorită acestei arme, care îi permitea să lovească în locuri protejate de armuri, cel mai adesea ocolind marginile scuturilor folosite de oponenți. Confuzia este explicabilă și prin faptul că gladiatorii traci sunt reprezentați pe monumente sau în mozaicuri înarmați cu un pumnal încovoiat, ceea ce a dus la concluzia că ambele arme se regăseau în arsenalul acestor luptători și, în consecință, au fost folosite în arenă suficient de mult timp încât să devină atribute etnice, nemaicontînd diferențele morfologice dintre ele.

Fără pretenția că armele curbe catalogate drept *mahaira* discutate aici reprezintă un tablou fidel al realităților din teren, parte datorită bibliografiei insuficiente, parte datorită ariei geografice și cronologice vaste abordate, trebuie spus că ipotezele de lucru propuse încearcă să clarifice, măcar parțial, complicatele mecanisme militare care au determinat întreaga civilizație tracică.

Prin formă și mod de utilizare, *mahaira* se atașează perfect mentalității războinicului trac, individualist până la limita anarhiei, viteaz până la eroism, inteligent și viclean, calități care au reclamat tactici și mijloace de luptă adecvate. Incapabili să lupte în unități disciplinate, care ar fi necesitat arme utilizabile în cadru organizat, tracii au fost nevoiți să reziste vecinilor mai bine organizați militar. *Mahaira*, ca armă ofensivă, se înscrie în acest tipar prin faptul că mânăuirea ei necesita spațiu larg, ceea ce vulnerabiliza atât luptătorul cât și formația sa de luptă sau chiar, prin mișcările ample, îi putea răni pe cei din spatele luptătorului, dezavantaje însă anulate de impactul nimicitor datorat formei specifice, dar și factorului psihologic deloc de neglijat. Toate aceste caracteristici, atât ale armei cât și ale luptătorului, au făcut din tracii celei de a doua jumătăți a mileniului I a. Chr. războinici de temut, prezenți permanent atât în conflictele din propriul areal cât și, ca aliați sau mercenari, cu mult în afara acestei zone.

*

Panoplia de arme curbe de tip *mahaira* sau derivate ale acesteia denotă un grad ridicat de racordare a tracilor la realitățile militare, care i-au obligat să

---

³⁹ Milco Mirtchev, „Necropole thrace a tumuli au vill. de Dobrina”, în *Bulletin du Musée national à Varna*, tom I (XVI), Varna, 1965, p. 33-70, Plansa X, (fig. 40); XI, (fig. 42).

⁴⁰ Daremberg și Saglio, *Dictionnaire*, tom 2, vol. 2, (F-G), s.v. *gladiator*, p. 1587.

își adapteze armamentul individual în funcție de echipamentul populațiilor cu care au realizat schimburi sau contacte mai mult sau mai puțin pașnice. Capacitatea ridicată de a prelua, adapta și de a inova forme noi de săbii, la care au aplicat tehnici și tactici adecvate, justifică suficient ideea că vitejia legendară, virtuțile militare și caracterul înclinat spre violență erau puternic secundate de un simț practic și strategic deloc de neglijat.

Prezența în contexte funerare a acestor arme denotă și importanța spirituală pe care o acordau traciilor armelor lor, în cazul acesta săbiilor frânte sau curbate, obicei păstrat de-a lungul întregii lor istorii.

Utilizate frecvent de către elitele militare⁴¹, cel puțin în secolele VII-VI a. Chr., la începutul La Tène-ului ele vor fi treptat înlocuite de săbiile drepte celtice, rămânând, într-o formă evoluată, în uzul unei categorii speciale de războinici profesioniști⁴².

Produsă din fier de bună calitate și într-un număr suficient de mare încât să fie considerată atribut etnic, *mahaira*, cu diferitele ei subtipuri, se regăsește în acest cadru și pune în evidență calitățile militare ale tracilor, dând o importanță notă de particularitate războinicilor de la Dunăre, caracteristică mult mai vizibilă odată cu crearea regatului dac și apariția temutei *falx dacica*, ea însăși o *mahaira* elaborată și adaptată noilor mentalități și realități militare.

Anexă - repertoriu

1

Locul descoperirii, toponim: Balta Verde, jud. Dolj, locul *la morminți*, movila II.

Tipul piesei: *mahaira*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: tumul funerar cu inventar bogat: *mahaira*, ceramică, zăbale, piese harnașament, aplice, nasturi, vârfuri de lance, fragment de pumnal curb, piese de car, vârf de săgeată, cute de piatră.

Locul depozitării: neprecizat.

Depozit, inventar: neprecizată.

Dimensiuni: L = 51 cm; L_{mâner} = 12 cm; L_{lamă} = 39 cm, capătul mânerului L = 10,6 cm.

Datate: mijlocul mileniului I a. Chr.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Comentarii: secțiunea lamei este triunghiulară, plăsele de fier fixate cu nituri, lipsește o porțiune din lamă imediat lângă mâner (Pl. VI/1).

---

⁴¹ Astfel în mormintele de la Sofronievo și Lipnica, *mahaira* apar ca parte a inventarului specific complexului Padea-Panagjurski Kolonii

⁴² Cătălin Borangic, „Incursiune în arsenalul armelor curbe tracice. Falx dacica”, în *Terra Sebus*, I, Sebeș, 2009, p. 43-62.

Bibliografie: Dumitru și Comșa 1956, p. 324, fig. 53/3; Guștin 1977, p. 155 -168, fig. 2/1.

2

Locul descoperirii, toponim: Balta Verde, jud. Dolj, locul *la morminți*, movila XVII, m. 3.

Tipul piesei: *mahaira*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: tumul funerar având ca inventar un vârf de lance, *mahaira*, un cuțit fragmentar și o brățară de fier.

Locul depozitării: neprecizat.

Depozit, inventar: neprecizată.

Dimensiuni: L = 40,5 cm; L_{mâner} = 11,7 cm; L_{lamă} = 28,8 cm, capătul mânerului L = 9,6 cm.

Datare: mijlocul mileniului I a. Chr.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Comentarii: secțiunea lamei este triunghiulară, plăsele de fier fixate cu nituri, bine păstrată, lipsește o porțiune din vârful piesei (**Pl. VI/2**).

Bibliografie: Berciu și Comșa 1956, p. 363, fig. 93/2.

3

Locul descoperirii, toponim: Telești-Drăgoiești, jud. Gorj.

Tipul piesei: *mahaira*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică

Contextul arheologic: inventar funerar, tumulul nr. 6.

Locul depozitării: neprecizat.

Depozit, inventar: neprecizat

Dimensiuni: L = 44,5 cm, L_{mâner} = 12,6.

Datare: sec. IV a. Chr.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Comentarii: puțin curbată, având un aspect ușor frânt, prezintă un singur tăiș (**Pl. VIII/2**).

Bibliografie: Calotoiu 2005, p. 106-122, Pl. IV.

4

Locul descoperirii, toponim: Neudorf, jud. Arad, punctul Pârâul Roșia.

Tipul piesei: *mahaira*.

Tipul de cercetare: periegheză.

Contextul arheologic: depozit de unelte și arme.

Locul depozitării: colecție particulară E. D. Pădurean.

Depozit, inventar: ---.

Dimensiuni: L = 52 cm; L_{lamă} = 33 cm; L_{mâner} = 19 cm; l_{max. lamă} = 3,5 cm.

Datare: sec. I-II p. Chr.

Tehnica de execuție: batere.

Comentarii: considerată de descoperitor pumnal de mari dimensiuni, arma prezintă caracteristici morfologice și de context care o plasează în rândul săbiilor (Pl. IX/1). De asemenea datarea comportă unele precauții.

Bibliografie: Pădurean 2006, p. 219-233, Pl. VIII.

CĂTĂLIN BORANGIC

Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia

Abrevieri

2050 - Emil Condurachi, Dumitru Berciu, Constantin Preda (coordonatori), *2050 de ani de la făurirea de către Burebista a primului stat independent și centralizat al geto-dacilor*, București, Universitatea din București, 1980.

Apulum - Apulum, Acta Musei Apulensis, Buletinul Muzeului regional Alba Iulia (Acta Musei Apulensis), Alba Iulia, 1, 1942 și urm. (din 1992 Muzeul Național al Unirii).

Dacia - Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, București, 1, (1924) - XII (1948). Nouvelle serie: *Revue d'archéologie et d'histoire ancienne*, București, 1, 1957 și urm.

MCA - *Materiale și cercetări arheologice*, București, 1, 1953 și urm.

SCIV - *Studii și cercetări de istorie veche*, București, 1, 1950 și urm. (din 1974 *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*).

Terra Sebus - Acta Musei Sabesiensis, I, 2009.

Thraco-Dacica - Thraco-Dacica, București, I, 1980 și urm.

A FORAY INTO THE THRACIAN CURVED WEAPONRY. MAHAIRA

Summary

The dimension of the military phenomena in the Thracian world does not reside only in the warriors' combative skills, this aspect being only one part of a complex assembly of elements and results. One of the most important aspects is represented, without any doubt, by the appetency towards the curved weapons, among which *mahaira* holds a top-ranking place. The reconstruction of the Thracian civilisation's warrior aspects that include the weapons they had in use, offers a wide view of the warrior mentality in the Thracian area, of the development of the military art and of the Thracian warrior's character. *Mahaira* (μάχαιρα) designates a variety of swords, of different sizes, with only one sharpen edge, more or less curved, spread from Greece all the way to Spain and all around the Balcanic Peninsula, in a chronological space that covers almost the entire first millenium A.D. Thus, *mahaira* can be defined as a sword with different angles of curvature, with alterable

dimensions, having, with a few exceptions, the point almost aligned with the hilt's shalf. The classical example of *mahaira* can be described as a sword which combines the convex with the concave shape of the blade, having the convex situated part immediately after the hilt. The existence and the usage of the *mahaira* in the Thracian world are sustained not only by numerous archaeological proofs, but also by written historical sources. Used often enough for some Thracian tribes to receive the name *machairophoroi*, the typological characteristics and the dimensions varying, some types of swords or certain models have been introduced into this category, even though they present less morphological elements that can make them eligible for the typological framing in this group of curved weapons. The singular sharpen edge is one of the distinctive elements, this edge being more or less curved and, at some models, the obtuse angle formed by the hilt and the blade, or in some cases, formed directly on the blade. The panoply of curved weapons of *mahaira* type or weapons deriving from *mahaira*, shows that the Thracians had a high level of connection to the military reality, fact that forced them to adapt their individual arms depending on the equipment worn by the different populations they came in contact with, in a more or less peaceful way. The high capacity of taking, adapting and innovating new shapes of swords, to which they applied adequate tactics and techniques, is justifying enough to the idea that legendary courage, military virtues and the predominant violent character were strongly out taken by a practical and strategically sense, hard to neglect. The presence of these weapons in funerary contexts also shows the spiritual importance the Thracians gave to their weapons, in our case, the curved or bent weapons, custom that has been kept through out their entire history. Frequently used by the military elites, at least at the beginning of the 7th and 6th century B.C., at the beginning of the La Tène period, they will be gradually replaced by the straight Celtic swords, remaining only, in an evolved shape, in the usage of a special category of professional warriors. Made from good quality iron and in a large enough number to be considered an ethnic attribute, *mahaira*, with its different subtypes, can be found in this background and brings out the Thracians' military qualities, offering an important note of particularity to the warriors from the Danube, a characteristic which is more intense within the formed Dacian kingdom and with the birth of the feared *Falx Dacica*, which is itself a more elaborated *mahaira*, adapted to the new mentalities and military realities.

Keywords: Thracians, warriors, curved swords, *Mahaira*, Basarabi, Gogoşu, Balta Verde, Ferigile.

Translated by Elena Tudorache

